

Śmierć

bohatera romantycznego

KORDIAN

JULIUSZA SŁOWACKIEGO

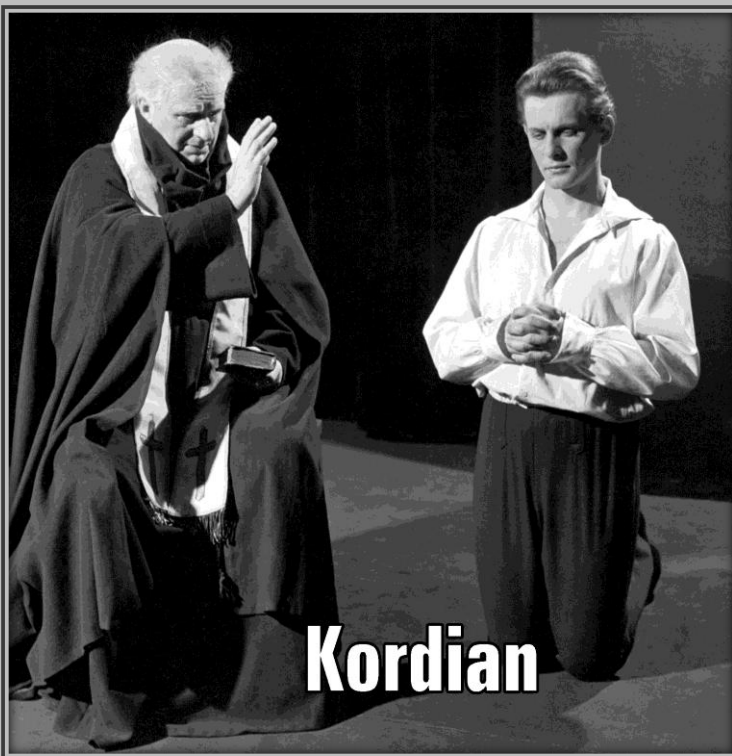
Kordian skazany na śmierć

Bohater	Zachowanie	Cechy charakteru
wielki księżę	Wpada we wściekłość na widok Kordiana. Grozi, że go zniszczy. Car podejrzewa jednak, że jest to gniew udawany. Konstanty najpierw straszy aresztowanego Kordiana, że go rozerwie końmi, zaraz potem – jakby kontynuując temat koni – każe mu przeskoczyć konno nad ustawionymi na sztorc bagnietami. Chce udowodnić carowi, jak odważni są Polacy, z których	<ul style="list-style-type: none">• impulsywny, nieobliczalny, niezrównoważony• działa pod wpływem emocji• żyty ze swoimi żołnierzami, podziwia ich odwagę, armię traktuje jak swoje dzieło, z którego jest dumny

Kordian skazany na śmierć

	<p>rekrutuje się jego wojsko. Bardziej identyfikuje się z nimi niż z rodakami (<i>Car ujrzy, jak mój żołnierz nad Moskalę lotny</i>). Wścieka się, że Kordian nie podejmuje zadania, zaraz potem obiecuje, że daruje mu życie. Denerwuje się w trakcie skoku, zdradza radość i dumę, że Kordianowi się udało. Po przyjacielsku go obejmuje.</p>	<ul style="list-style-type: none">• realizacja ambicji wojskowych jest dla niego ważniejsza niż kwestie narodowe
car	<p>Pyta się żołnierzy o zdrowie, zwracając się do nich per dzieci. Kreuje się w ten sposób na ojczulka narodu, troskliwego opiekuna. Nie wierzy swojemu bratu Konstantemu, uważa, że jego gniew na Kordiana jest obliczony na pokaz. Nie daje się wciągnąć w plan Konstantego uratowania życia Kordianowi. Zapowiada, że Kordian zginie, nawet jeśli uda mu się przeskoczyć nad bagnietami. Na boku, tak żeby nie usłyszał Konstanty, wydaje rozkaz rozstrzelania Kordiana. Bohater musi zapłacić za próbę zamachu.</p>	<ul style="list-style-type: none">• udaje zainteresowanie zdrowiem swoich żołnierzy – gra troskliwego władcę• czujny, podejrzliwy, sceptyczny, ostrożny• bezwzględny, nie daruje życia Kordianowi
Kordian	<p>Początkowo milczy, w żaden sposób nie próbuje ratować życia, prosić o łaskę. Podejmuje wyzwanie dopiero, gdy książę wyzywa go od tchórzy.</p>	<ul style="list-style-type: none">• honorowy, ma poczucie godności – nie prosi o darowanie życia, długo opiera się Konstantemu, podejmuje wyzwanie dopiero wówczas, gdy książę zarzuca mu tchórzostwo

Pożegnanie Kordiana ze światem

- Kordian odbywa z Księdzem rozmowę na kształt spowiedzi;
- Nie chce przekazać nikomu żadnej swojej woli, stwierdza swoją bezgraniczną samotność;
- W głębi duszy pragnie pozostawić po sobie jakiś ślad;
- Ksiądz obiecuje nazwać różę zasadzoną w ogrodzie jego imieniem; a stary sługa Grzegorz chce nazwać jego imieniem swojego wnuka;
- Wyraża swoją pogardę dla siebie współczesnych, którzy godzą się na niewolę narodu, czuje się indywidualistą;
- Śmierć będzie odejściem do zmarłych Polaków – wielkich bohaterów, do których zalicza i siebie;
- Podkreśla tragizm losu patriotów, którym za miłość do Ojczyzny płaci się cichym, ciemnym grobem.
- Kordian estetyzuje swoją śmierć, kreuje tę chwilę na piękną i doniosłą – robi to przy pomocy pełnych patosu słów i gestów – nie pozwala sobie zasłonić oczu przed plutonem egzekucyjnym.
- Dramat ma kompozycję otwartą, adiutant wiezie ułaskawienie dla Kordiana od Księcia Konstantego, ale egzekucja się rozpoczyna i nie wiadomo, czy zdąży...

Cechy bohatera romantycznego

Ewolucja bohatera w *Kordianie* Juliusza Słowackiego

Philipp Otto Runge, *Portret młodego mężczyzny*, 1799

Akt I – bohater werterycki i reneiczy

- Piętnastoletni chłopiec o imieniu pochodzącym od łacińskiego wyrazu *cor* – serce.
- Dotknięty „chorobą wieku”, pełen niepokoju i wewnętrznych rozterek.
- Cechuje go wrażliwość i wybujała uczuciowość.
- Poszukuje idei, której mógłby poświęcić życie.
- Jest naznaczony bezsilnością, niewiarą w sens działania.
- Niemożność działania, ciągłe rozmyślanie i zastanawianie się (hamletyzm).
- Boleśnie doświadcza rozdźwięku między marzeniami a rzeczywistością.
- Nieszczęśliwie zakochany w kobiecie, która go nie rozumie.
- Podejmuje próbę samobójczą.

Otom ja sam, jak drzewo zwarzone od kiści,
Sto we mnie żądz, sto uczuć, sto uwiędłych liści;
Ilekróć wiatr silniejszy wionie, zrywa tłumy.
Celem uczuć – zwiędnięcie; głosem uczuć – szumy
Bez harmonii wyrazów...
Niech grom we mnie wali!
Niech w tłumie myśli jaką myśl wielką zapali...
Boże! zdejm z mego serca jaskółczy niepokój,
Daj życiu duszę i cel duszy wyprorokuj...

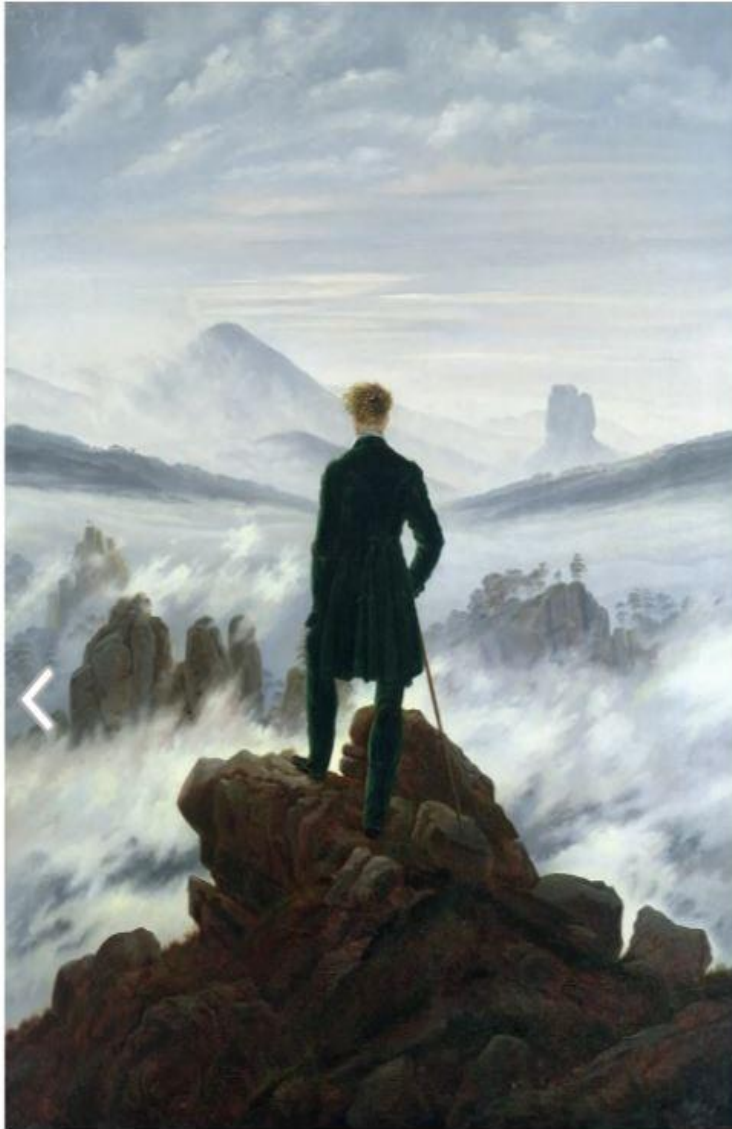
Ewolucja bohatera w *Kordianie* Juliusza Słowackiego

Akt II – Wędrowiec

- Pielgrzym nieprzestający poszukiwać wielkiej idei.
- Zbiera doświadczenia w podróży.
- Pogłębia wiedzę o świecie i o sobie samym.
- Wyzbywa się młodzięcych złudzeń dotyczących miłości i zasad rządzących światem.
- Na szczycie Mont Blanc przeżywa duchową przemianę – odnajduje ideę, której się poświęci („Polska Winkelriedem narodów”).

Uczucia po światowych opadały drogach...
Gorzkie pocałowania kobiety – kupilem...
Wiara dziecinna padła na papieskich progach...
Nic – nic – nic – aż w powietrza błękanie
Skapałem się... i ożyłem,
I czuję życie!

Juliusz Słowacki, *Kordian* (fragment)

Caspar David Friedrich, *Wędrowiec nad morzem mgieł*, 1818

Ewolucja bohatera w *Kordianie* Juliusza Słowackiego

Kordian, scena ze spektaklu w Teatrze Polskim w Warszawie, 1916; w roli tytułowej Józef Wegrzyn

Akt III – Spiskowiec

- Człowiek czynu planujący zamach na cara.
- Buntownik przeciw światu i małodusznym ludziom.
- Zostaje pokonany przez Strach i Imaginację uosabiające jego wewnętrzny konflikt moralny.
- Odważnie przyjmuje swój los i godzi się ze śmiercią.

Niech słowo ojczyzna

Zmaleje dźwiękiem do trzech liter cara;
Niechaj w te słowo wsiąknie miłość, wiara,
I cały język ludu w te litery,
Nie będę z nimi! –

Juliusz Słowacki, *Kordian* (fragment)

Kordian jako romantyk

Kordian jest przedstawicielem swojej epoki:

- W młodości przeżywa jaskółczy niepokój, trawia go poczucie bezsensu, apatia i brak życiowego celu.
- Kielich goryczy przepętnia nieszczęśliwa miłość do kobiety, która upokarza Kordiana, nie traktując go poważnie.
- Młodzieniec podejmuje próbę samobójczą, jak wszystko w jego życiu – nieudaną.
- W ramach rekonwalescencji udaje się w podróż, co również należy do repertuaru romantycznych zachowań. Doświadczenia zdobyte w podróży powodują, że weryfikuje swoje młodzieńcze ideały, dojrzewa do przemiany – kolejnego elementu charakterystycznego dla biografii romantycznej.
- Na szczycie Mont Blanc, w obecności jedynie surowej przyrody, Kordian deklaruje, że poświęci się dla ojczyzny. Przemienia się z romantycznego kochanka w romantycznego bojownika o wolność narodu.
- Specyfiką polskiego bohatera romantycznego jest szaleńczy patriotyzm i chęć oddania życia za naród.
- Ma cechy typowego indywidualisty, samotnika, rozdartego wewnątrz tragicznym wyborem.
- Ma talent poetycki i artystyczną wrażliwość.

Mitologia romantyczna

Dosłownie mitologia to zbiór mitów, czyli opowieści sakralnych przedstawiających istotę świata, pochodzenie człowieka, bogów itd.;

– w szerszym znaczeniu mitologia to zbiór rozmaitych symboli, które dla danej społeczności stanowią podstawę porozumienia, symbole takie integrują grupę, wskazują jej najważniejsze cechy, określają podstawowe wartości. Mity narodowe manifestują się np. poprzez symbole narodowe (tu: hymn, barwy narodowe, godło), święta narodowe (określające przełomy historyczne w dziejach narodu), postaci organizujące zbiorową wyobraźnię (np. bohaterowie historyczni, władcy, wodzowie).

Romantyczna mitologia ukształtowała się w określonych realiach historycznych (przełom XVIII i XIX w. – utrata niepodległości). Jej wyrazem stały się dzieła A. Mickiewicza (np. Dziady cz. III). Mity skupione są wokół pojęcia „patriotyzmu”, który zajmuje naczelne miejsce w mitologii narodowej. Kluczowe mity dla wspólnoty to:

- mit Polaka-patrioty (rewolucjonisty, żołnierza, legionisty, ofiarnie poświęcającego się ojczyźnie – wspólnocie rodaków);
- mit Matki Polki (kobieta rodzi dzieci, których losem jest przyszła walka, macierzyństwo jako służba narodowi);
- mit poety-wieszczka (poeta to ktoś wybrany przez Boga, przypomina proroka, który obwieszcza wspólnocie istotę historii narodu, wskazuje na sposób realizacji celów – nawołuje do walki zbrojnej);
- mit wspólnoty Polaków (Polacy solidarną wspólnotą, idea wzajemnego poświęcenia, wspólnej walki o wolność);
- mit wolności człowieka (człowiek jest istotą wolną, świadomym czynem może zmienić losy świata, narodu)

Mit**Dekonstrukcja mitu****mit historii**

- romantyczny providencjalizm (przeświadczenie o sprawczej mocy Boga w odniesieniu do dziejów świata)

- historia jako dzieło diabelskie;
- tajemnicza i niezrozumiała obojętność Boga w stosunku do spraw ludzi

mit rewolucji

- rewolucja jako objawienie jedynej siły drzemącej w społeczeństwie zdolnej do zmiany rzeczywistości

- rewolucja jako dzieło szatańskie, objawiające przypadkowość ludzkich działań;
- rewolucja jako bezsensowny przelew krwi

mit romantycznego poety

- romantyczny poeta jako geniusz przemawiający w imieniu Boga

- poeta jako zwykły śmiertelnik, przypisujący sobie moc, której nie posiada, opacznie interpretując dzieje, doprowadza do przelewu krwi

mit poezji wieszczej

- poezja wieszcza jako objawione słowo Boga

- poezja jako siła niebezpieczna, przewrotna (unicestwiająca wroga, ale i tego, kto nią walczy);
- autodestrukcyjna siła poezji tyrtejskiej

mit poświęcenia się wspólnocie

- prometeizm jako zobrazowanie romantycznej antropologii indywidualistyczno-altruistycznej

- prometeizm jako fantazmat (romantyczny Prometeusz wariatem w szpitalu dla obłąkanych)

mit wolności człowieka

- przeswiadczenie o nieograniczonych możliwościach drzemących w człowieku-geniuszu

- wolność jest iluzją, a człowiek jest więźniem świata

Słowacki konsekwentnie przeciwstawił się mitologii ukształtowanej w dziełach Mickiewicza, wyraz temu dał m.in. w *Kordianie*. Polemikę z romantyczną mitologią rozpoczyna Słowacki w *Przygotowaniu*, które przedstawia historię jako dzieło diabłów, a losy pojedynczych ludzi i narodów jako igraszkę sił zła, które bawią się nimi niczym dziećmi zabawkami (polemika z romantycznym providencjalizmem). Kolejne części dramatu ukazujące losy bohatera przedstawiają faktyczny rozpad romantycznej mitologii, która okazuje się niebezpieczną iluzją.

Kordian

dramat biograficzny

→ dramatyczna wersja popularnej na przełomie XVIII i XIX w. powieści edukacyjnej, niem. Bildungsroman; fabuła dramatu koncentruje się na ukazaniu procesu dojrzewania tytułowego bohatera

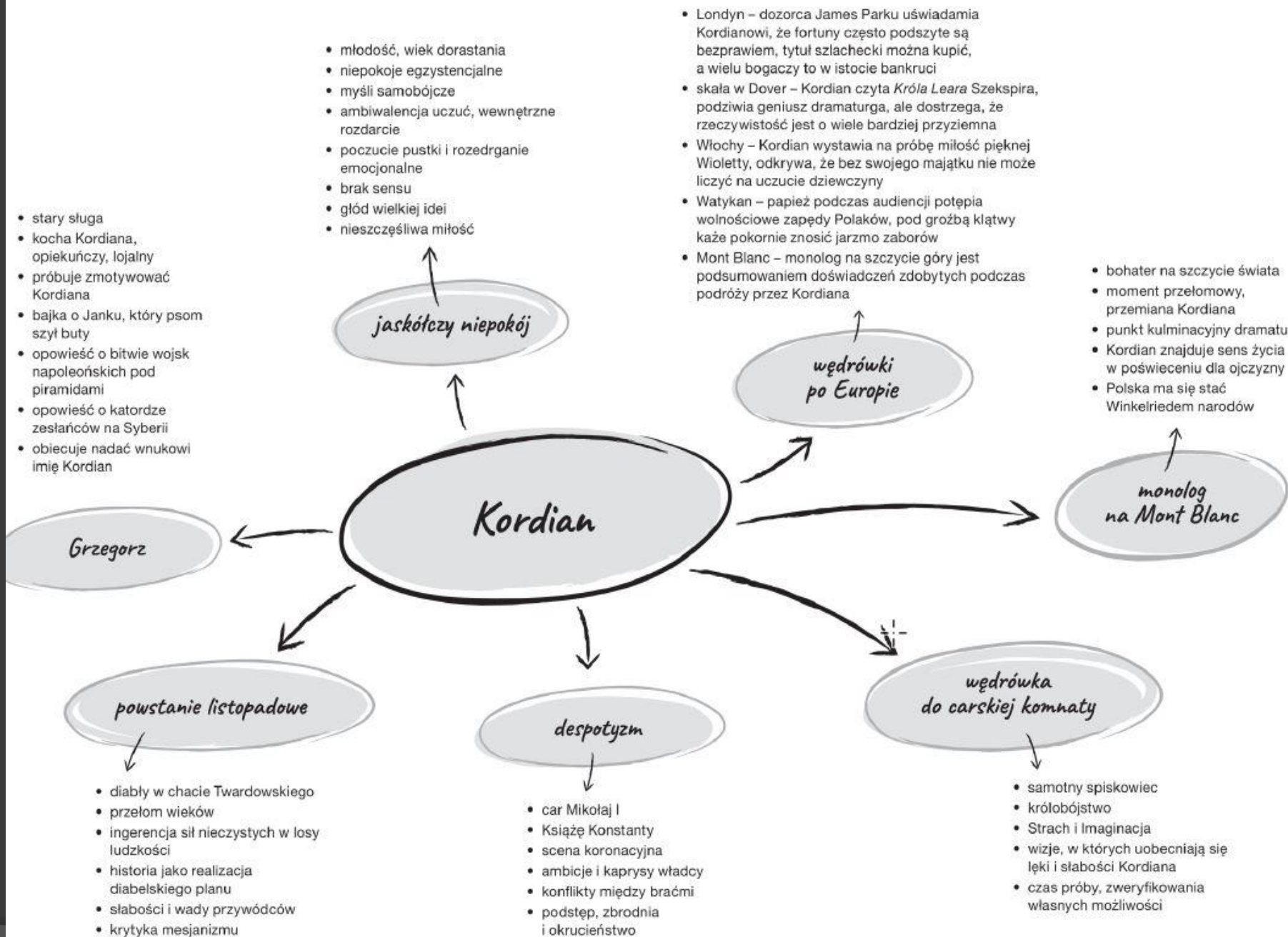
dramat o losach pokolenia powstańców

→ Kordian jako przedstawiciel pokolenia młodych ludzi dojrzewających w zniewolonym kraju, marzących o rewolucji itd.

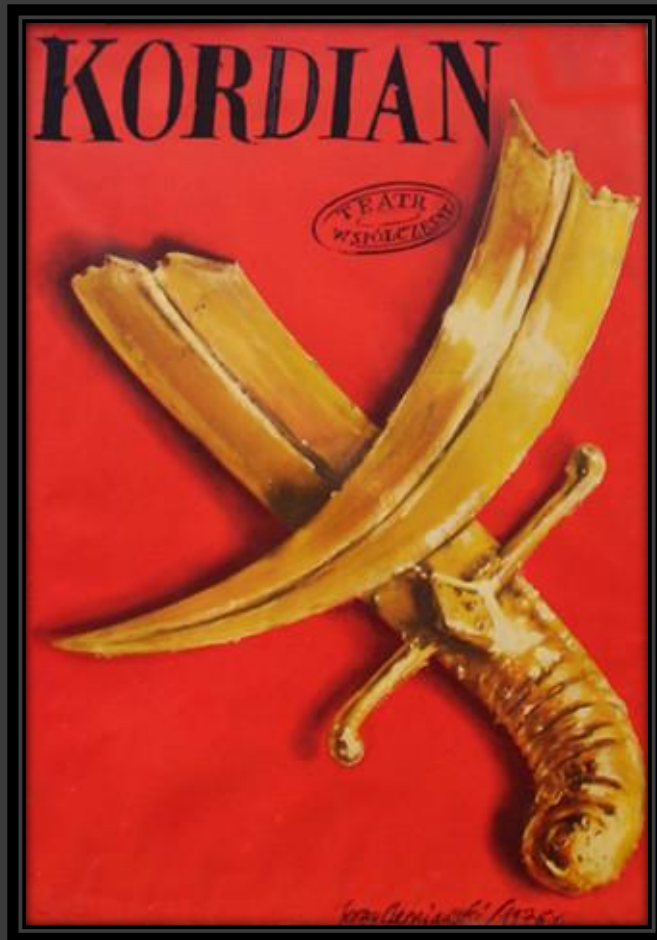
dramat historiozoficzny

→ dramat ukazujący szatańską wizję historii Polski, Europy i świata, por. *Przygotowanie*).

Losy Kordiana, tytułowego bohatera dramatu, jako element łączący rozmaite aspekty fabularno-tematyczne dzieła.

Interpretacja plakatu

- czerwień: jedna z barw narodowych, patriotyzm, symbolika rewolucyjna (powstańcza), krew ofiar rewolucji;
- złamana szabla: klęska rewolucji szlacheckiej, powstanie listopadowe jako ostatni akt „Polski szlacheckiej”, rozpad mitologii szlacheckiej, hańba (gest kata ze sceny ostatniej aktu III)

Zinterpretuj poniższy plakat

